

UPRAVLJANJE V KMETIJSKIH ZADRUGAH

V zadnjih dveh letih je kmetijsko združništvo zaznamovalo močan vzpon glede materialne krepitve zadrug, a prav tako tudi glede čedalje širšega povezovanja zadrug z individualnimi kmetijskimi proizvajalci. Tak razvoj terjaja, da se v zadrugi zagotovijo taka notranja razmerja, v katerih bodo interesi skupnosti in interesi individualnih proizvajalcev skladni. Eno izmed bistvenih vprašanj v zvezi s tem je upravljanje zadrug, ki ni do konca rešeno.

Kakor je znano, sta po veljavni uredbi o kmetijskih zadrugah organa zadruga skupščina in upravni odbor. Ker sestavljajo skupščino vsi člani zadruga in ker se ta sestane večinoma enkrat na leto, je organ, ki dejansko upravlja zadrugo, praktično upravni odbor. Res omogoča uredba obstoj združnih svetov kot organov zadruga (še celo več, določeno je, da tam, kjer obstaja združni svet, ni niti nujno da bi skupščina obstajala); ta organ pa je bil malo kje vzpostavljen. Razen tega ni izrecno urejeno niti vprašanje pristojnosti združnih upravnikov.

Neenak interes za krepitev zadrug

V takem položaju družbena proizvodna sredstva niso bila v mnogih zadrugah zavarovana pred »pritskom drobnolastniškega egoizma«. To je mogoče razložiti tako, da so bili v organe upravljanja pretežno izvoljeni člani zadrug (zadržniki — individualni posestniki), medtem ko je bilo število delavcev in uslužbencev, ki so v stalnem delovnem razmerju, nesorazmerno majhno. Naj navedemo primer.

V 20 kmetijskih zadrugah v pančevskem okraju, ki so lani imele blizu 140 milijonov din dohodka, bruto prometa pa nad 2 milijardi, je skupno 240 članov upravnih odborov. Od tega števila je 143 zasebnih kmetovalcev, 70 članov so delavci in uslužbenci izven zadrug, 6 članov so gospodarje, medtem ko je bilo od skupno 1.365 delavcev in uslužbencev, ki so zaposleni v zadrugah in njihovih obratih, izvoljenih v upravne odbore le 21. Pa še en zanimiv podatek. Od skupnega števila članov upravnih odborov je samo 30 gospodarstev sklenilo kooperacijo z zadrugami na skupni površini 120 orlov, in to: višjo obliko kooperacije 13, nižjo 5 in uslužnostno razmerje 12 gospodarstev.

Taka sestava organov upravljanja v zadrugah govori, da delavci in uslužbenci, ki so zaposleni v zadrugah niso mogli popolnoma uresničiti svoje proizvajalske pravice, to pa je nujno moralo negativno vplivati tudi na splošni uspeh in poslovanje zadrug. To je posebno prišlo do izraza v tem, da niso bili vsi člani takih upravnih odborov enako zainteresirani za krepitev zadruga in njene vloge v kmetijski proizvodnji. Praksa je pokazala, to pa je popolnoma naravno, da so v zadrugah zaposleni delavci in uslužbenci pokazali večji interes za uspeh zadruga in krepitev

njenih skladov, medtem ko so mnogi zadržniki težili za tem, da bi bil realizirani dohodek pretežno razdeljen med člane, manjši del pa naj bi se odvedel v sklade. Dogajalo se je celo, da se ob razdelitvi dohodka ni vprašalo za mnenje delavcev in uslužbencev, ki so v stalnem delovnem razmerju, ker jih nekatere zadruga ne tretirajo kot zadržne člane.

Ko je že govora o teh pojavih, moramo omeniti, da je v večjem številu zadrug pri reševanju problemov in vodstva pravilne politike izostala tudi pomoč sindikalnih organizacij. Sklep, da sindikalne organizacije niso našle svojega mesta v delu zadrug, tolmačijo bolj ali manj s tem, da tudi njihovo vprašanje ni rešeno. Gre prav zato, da delavci in uslužbenci, ki so zaposleni v kmetijskih zadrugah,

niso člani istih strokovnih sindikatov: nekatere organizacije so včlanjene v sindikatu trgovinskih in gostinskih delavcev, druge pa v sindikatu kmetijskih delavcev. Značilen je primer v Somborju, kjer je v 29 kmetijskih zadrugah 1.278 delavcev in uslužbencev. V dveh zadrugah sta podružnici včlanjeni v sindikatu kmetijskih delavcev, 12 podružnic v sindikatu trgovinskih delavcev, medtem ko je 10 sindikalnih organizacij »sklenilo, da se bodo razdelile«. Ta razdvojenost ni samo otežkočala dela, temveč je pripeljala tudi do tega, da številni delavci, zlasti v manjših zadrugah in obratih, sploh niso sindikalno organizirani.

Posebej moramo poudariti, da je neurejeno stanje v sindikalnih organizacijah v precejšnji meri razlog, da niso delavci in uslužbenci, ki so zaposleni v zadrugah in njihovih obratih, uspešno izpolnjevali svojih proizvajalskih pravic s sodelovanjem pri delu organov upravljanja in reševanju problemov svojega kolektiva.

Organi upravljanja in njihove pristojnosti

Glede na spremembe, do katerih je prišlo v razvoju kmetijskih zadrug, zlasti glede njihovega značaja in nalog, a v skladu z nadaljnjo krepitvijo in razvojem zadrug ter družbeno gospodarskim razvojem sploh, se med drugimi postavlja kot nujno tudi vprašanje ureditve notranjih organizacijskih razmerij v kmetijskih zadrugah. S tem v zvezi je potrebno, da natančneje opredelimo naloge organov upravljanja v zadrugah in razmejimo njihove pristojnosti, posebno pa pristojnosti zadržnega upravnika. Glavna združna zveza je izdelala predlog uredbe o spremembah in dopolnitvah uredbe o kmetijskih zadrugah, kjer so kot zadržni organi določeni: skupščina, združni svet in združni upravnik. Medtem ko bi po tem predlogu združni svet in upravni odbor zadruga dobila funkcije upravljanja, bi bilo združnemu upravniku poverjeno neposredno organiziranje in vodstvo združnih zadev tako, kakor je to s splošnimi predpisi o podjetjih določeno in dano direktorju podjetja. Z določitvijo funkcij in pristojnosti organov zadrug hkrati razmejujemo tudi pristojnost organov upravljanja in vodstva zadruga (skupščina, združni svet, upravni odbor in upravnik) in delavskega upravljanja v samostojnih združnih obratih. Tako zagotavljamo gospodarsko enotnost zadruga kot enotne gospodarske organizacije, a pri tem uresničujemo pogoje tudi za čimbolj popolno izvajanje načel delavskega samoupravljanja v samostojnih združnih obratih.

V predlogu uredbe o spremembah in dopolnitvah uredbe o kmetijskih zadrugah je določeno, da se v združni svet izvoli razen zadržnikov tudi neko število delavcev zadruga in njihovih samostojnih obratov. Razen tega se predlaga, da bi bilo mogoče z združnimi pravili določiti, da so zastopani v združnem svetu po svojih zastopnikih tudi podjetja in obrati, ki jih je zadruga ustanovila, kolikor so s tem sporazumni delavski sveti podjetij in obratov.

O sodelovanju delavcev in uslužbencev zadruga in njihovih obratov v organih upravljanja se razpravlja že dalj časa. Delavci in uslužbenci predlagajo po svojih sindikalnih organizacijah, naj se število njihovih zastopnikov v teh organih poveča. V zadrugah pančevskega okraja na primer predlagajo, da naj bi sestavljali skupščino in polno veljavno odločali ter sprejemali sklepe kakor tudi, da naj bi imeli volilno pravico ter da bi bili lahko izvoljeni vsi člani zadruga, ne glede na to, kje so zaposleni, pod pogojem pa, da so v celoti vplačali svoj delež. Po istem predlogu naj bi v združni svet volili 60 odstotkov članov iz vrst zadržnikov kmetovalcev in 40 odstotkov iz vrst članov delovnega kolektiva zadruga, medtem ko naj bi bilo razmerje med člani upravnega odbora izenačeno.

Skratka stališče združnih kolektivov se omejuje na to, da bi morali pri volitvah organov upravljanja bolj smelo težiti za izvolitvijo več ljudi, ki so v delovnem razmerju. Ker mnogi združni kolektivi nimajo sindikalne organizacije in ker so te organizacije v nekaterih zadrugah »razdvojene«, bi bilo zlasti potrebno, da bi pri določanju števila delavcev za združne organe in sploh pri izvajanju volitev nudili znatno pomoč združne zveze, občinski ljudski odbori in organizacije Socialistične zveze, Zveze komunistov in sindikalne organizacije v občinah in okrajih. Poudarek pri tem je, da ne gre samo za tehnična vprašanja, temveč bolj za vprašanja, ki so nenavadno pomembna za nadaljnje delo in razvoj zadruga, a ki niso izključno zadeva zadrug samih. Pri tem ugotavljajo, da družbena sredstva v zadrugah znatno presegajo deleže zadržnikov in je že zato nujno, da se z organi upravljanja zagotovi pravilno razmerje in gospodarjenje s temi sredstvi. Hkrati bi se tako zmanjšal tudi pritisk neposrednih kmetijskih proizvajalcev na delo zadruga, ki je v mnogih primerih negativno vplival na poslovanje zadruga in njeno krepitev kot socialistične gospodarske organizacije na vasi.

B. S.